Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Зацвярджаю

Загадчык кафедры культуралогіі

____________ А.І. Смолік

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ВУЧЭБНА – МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
па дысцыпліне

“АКСІЯЛОГІЯ КУЛЬТУРЫ”

Складальнікі: ст. выкл. Свечнікава А.У.

Вучэбна-метадычны комплекс зацверджаны на пасяджэнні кафедры культуралогіі 25.09.2012 года, пр.№1

2012

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Каштоўнасці з’яўляюцца адной з фундаментальных праблем для ўсяго гуманітарнага і сацыяльна-навуковага пазнання. Аналіз каштоўнасцей уваходзіць у якасці аксіялагічнага кампанента ў шэраг культуралагічных канцэпцый. У культуралагічным пазнанні праблема каштоўнасцей займае асабістае месца, перш за ўсё, у сувязі з шырока распаўсюджанным разуменнем культуры як сукупнасці ўсіх каштоўнасцей, якія стварыла чалавецтва, што робіць яе спецыфічным аб’ектам культуралагічнага вывучэння.

Культуралагічныя веды паўстаюць як веды аксіялагічныя таксама і ў кантэксце інтэрпрэтацыі культуры як рэгулятыўна-нарматыўнай галіны чалавечай жыццядзейнасці. Паколькі каштоўнасці побач з нормамі, узорамі, ідэаламі – важнейшыя кампаненты гэтай рэгулярнай сістэмы.

Аксіялагічная праблематыка ў культуралогіі існуе ў кантэксце распрацоўкі праблемы ідэалаў, разнастайных феноменаў культуры. У сувязі з гэтым тэарэтычны аналіз розных каштоўнасных сістэм шырока прадстаўлены ў замежнай і культуралагічнай думцы.

Павышаны тнтарэс да праблемы вывучэння каштоўнасцей у сучасных умовах тлумачыцца духоўным крызісам, ломкай сфарміраваўшыхся і існаваўшых шмат дзесяцігоддзяў каштоўнасцей савецкай культуры, пошукам новых культуралагічных асноў і каштоўнасных арыентацый постсавецкага грамадства.

Мэтай вучэбнага курса ―Аксіялогія культуры” выяўленне аксіялагічнага кантэкста культуры, сутнасці функцый, тыпаў і ведаў, месца і ролі каштоўнасных сістэм у кансалідацыі грамадства, сацыялізацыі і інкультурацыі асобы.

Падчас выкладання дадзенай вучэбнай дысцыпліны вырашаюцца наступныя задачы:

– раскрыццё разнастайнасці трактовак цэнтральнага для аксіялогіі паняцця ―каштоўнасць”;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

– абгрунтаванне магчымасці існавання каштоўнасцей у структуры быцця і іх сувязі з прадметнай рэчаіснасцю;

– выяўленне механізмаў узнікнення, вектараў і стадый змены каштоўнасцей;

– назапашванне студэнтамі тэарэтычных ведаў, неабходных для аналіза аксіялагічных асноў розных ведаў сацыякультурнай практыкі.

У выніку засваення тэм вучэбнага курса студэнт павінен ведаць:

– змест і сутнасць аксіялагічных ведаў, тэорыю каштоўнасцей;

– аксіялагічную праблематыку ў культуралогіі;

– рангі каштоўнасцей і іх характарыстыкі;

– канцэпцыі аксіялагічнага плюралізма;

– аксіялагічны аспект вывучэння культурных паводзін індывіда.

Студэнт павінен умець:

– аналізаваць іерархічныя структуры каштоўнасцей розных кльтур;

– уводзіць складальнікі агульнай тэорыі каштоўнасцей у канкрэтна-гістарычны культурны кантэкст;

– выяўляць каштоўнасна-нарматыўны змест і сэнс такіх феноменаў, як рэлігія, палітыка, маральная культура, характар іх суадносін паміж сабой;

– даследаваць аксіялагічныя асновы розных відаў сацыякультурнай практыкі;

– з пазіцый агульнай тэорыі каштоўнасцей інтэрпрэціраваць свет культуры.

Метады (тэхналогіі) навучання

Да эфектыўных педагагічных методык і тэхналогій, якія садзейнічаюць далучэнню студэнтаў да пошуку і выкарыстання ведаў, набыццю вопыту самастойнага вырашэння задач, адносяцца:

– тэхналогіі праблемна-модульнага навучання;

– тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці;

– праектныя тэхналогіі;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

– камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, прэс-канферэнцыі, вучэбныя дэбаты і іншыя актыўныя формы і метады);
– метад аналізу канкрэтных сітуацый;
– гульнявыя тэхналогіі, у межах якіх студэнты ўдзельнічаюць у дзелавых, ролевых, імітацыйных гульнях, і інш.

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай працы, вучэбна-метадычныя комплексы.

У мэтах фарміравання сучаснай сацыяльна-асобаснай і сацыяльна-прафесійнай кампетэнцыі выпускніка ВНУ ў практыку правядзення семінарскіх заняткаў мэтазгодна ўкараняць методыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Назва тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		
	усяго гадзін	лекцый	семінарскіх заняткаў
Уводзіны.	1	1	
Тэма 1. Каштоўнасці і іх сутнасць. Функцыі, тыпы і віды каштоўнасцей	4	3	1
Тэма 2. Вытокі каштоўнаснай свядомасці суб'екта культуры і яго культуратворчай дзейнасці	1	1	
Тэма 3. Аксіялагічныя асновы культуры	1		1
Тэма 4. Каштоўнасны змест прадметных форм культуры	2	1	1
Тэма 5. Аксіялагічныя асновы культур старажытных цывілізацый Усходу	3	2	1
Тэма 6. Аксіялагічная значнасць рэчаіснасці ў суб'ектаў афрыканскіх культур	1	1	
Тэма 7. Аксіялагічнае вымярэнне культуры класічнага арабскага Усходу	2	1	1
Тэма 8. Матывы каштоўнасных пераваг чалавека ў антычнай культуры	4	2	2
Тэма 9. Пераацэнка каштоўнасцей культуры ў эпоху Сярэднявечча	2	1	1
Тэма 10. Аксіялагічны кантэкст культуры эпохі Адраджэння	2	1	1
Тэма 11. Дыферэнцыяцыя арэала каштоўнасцей у еўрапейскай культуры Новага часу	2	1	1
Тэма 12. Змена каштоўнасных арыенціраў у эпоху Асветніцтва	3	1	2
Тэма 13. Дыялектыка адноснага і абсалютнага ў каштоўнаснай свядомасці грамадства індустрыяльнага свету	3	1	2
Тэма 14. Сутнасць каштоўнасці сацыякультурнага быцця ўсходнеславянскіх народаў	3	1	2

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэма 15. Этнічныя каштоўнасці беларусаў	2	1	1
Тэма 16. Каштоўнасці сацыялістычнай культуры	3	1	2
Тэма 17. Аксіялагічная спецыфіка культуры XXI ст.	3	2	1
Тэма 18. Сістэма каштоўнасцей у прасторы заходняй культуры	4	2	2
Тэма 19. Каштоўнасная рэгуляцыя сацыякультурных працэсаў ва ўмовах глабальнай трансфармацыі сучаснага соцыума	2	2	
Усяго…	48	26	22

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Змест дысцыпліны
Уводзіны

Значэнне дысцыпліны ―Аксіялогія культуры" ў падрыхтоўцы культуралагічных кадраў. Прадмет, змест, мэта і задачы, структура вучэбнага курса. Міжпрадметныя сувязі дадзенай дысцыпліны. Віды вучэбных заняткаў. Крыніцы інфармацыі па праблематыцы вучэбнай дысцыпліны. Формы кантролю.

Характарыстыка асноўных катэгорый аксіялогіі культуры як навукі аб каштоўнасцях. Культура як сукупнасць матэрыяльных, духоўных і сацыяльных каштоўнасцей. Паняцце каштоўнасці. Метады аксіялагічных даследаванняў. Месца ―Аксіялогіі культуры" сярод гуманітарных навук (філасофія, псіхалогія, сацыялогія, культуралогія і інш.).

Тэма 1. Каштоўнасці і іх сутнасць. Функцыі, тыпы і віды каштоўнасцей

Узаемасувязь каштоўнасцей, нормаў, ідэалаў і мэт. Залежнасць каштоўнасцей ад патрэбнасцей асобы. Каштоўнасць – мэта і каштоўнасць – сродак. Іерархія каштоўнасцей. Рэальныя, дэкларуемыя і сімвалічныя (уяўляемыя) каштоўнасці. Асобасныя і сацыяльныя, кардынальныя і субкардынальныя каштоўнасці. Агульначалавечыя каштоўнасці. Абсалютныя каштоўнасці грамадства.

Функцыі каштоўнасцей. Мадэліраванне каштоўнасцей. Дынаміка каштоўнасцей. Прынцыповае адрозненне каштоўнасцей даіндустрыяльных культур ад індустрыяльных і постіндустрыяльных. Каштоўнасці і культурная дынаміка.

Тэма 2. Вытокі каштоўнаснай свядомасці суб'екта культуры і яго культуратворчай дзейнасці

Разуменне каштоўнасці як дабра ў эпоху антычнасці. Бог як крыніца дабра у культуры Сярэднявечча. Каштоўнасць як значнасць (В. Віндельбанд, Г. Рыкерт, Г. Коген). Апрыёрная, трансцендентальная прырода каштоўнасцей. Праблема залежнасці каштоўнасцей ад пачуццяў (В. Вундт, Ф. Брэнтано). Ідэалістычнае разуменне каштоўнасцей (М. Бярдзяеў, М. Лоскі).

Сацыяльная і канвенцыяльная прырода каштоўнасцей (М. Вэбер, Э. Дзюркгейм). Аксіялагічная спецыфіка і унікальнасці цывілізацый (М. Данілеўскі, А. Тойнбі, О. Шпенглер).

Эвалюцыя рэлігійных каштоўнасцей ад анімістычных уяўленняў да развітых этычных сістэм сусветных рэлігій (Э. Тайлор).

Татальнае пераасэнсаванне каштоўнасцей Ф. Ніцшэ. Спецыфіка аксіялогіі еўрапейскай (―фаустаўскай") культуры і канстатацыя яе дэградацыі. Ідэя аб адноснасці каштоўнасцей.

Каштоўнасці ў складзе ідэалагічнай пабудовы над базісам вытворчых адносін (К. Маркс. Ф. Энгельс, У. Ленін).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Несвядомае і яго роля ў фарміраванні духоўных каштоўнасцей (З. Фрэйд,
К. Юнг). Рэпрэсіўны характар каштоўнасна-нарматыўнай сістэмы культуры. Сувязь калектыўнага несвядомага з дамінуючымі ў грамадстве каштоўнасцямі.

Тэма 3. Аксіялагічныя асновы культуры

Рэлігійныя каштоўнасці і іх дынаміка. Адпаведнасць рэлігійных ісцін псіхалагічным патрэбнасцям чалавека. Супярэчнасць рэлігійных каштоўнасцей і навуковай карціны свету.

Мараль – неад’емная частка культуры. Мараль як сукупнасць правілаў і норм паводзін у грамадстве. Функцыі маралі. Асобасная і сацыяльная мараль як антытэза. Маральная ацэнка паасобных з’яў грамадскага жыцця. Учынкаў і матываў дзейнасці суб’ектаў культуры.

Ідэалогія як выражэнне каштоўнасцей у палітыцы. Сувязь ідэалогіі з каштоўнасцямі сацыяльных страт (каштоўнасці лібералізма, кансерватызма, сацыялізма, нацыяналізма і іншых ідэалогій).

Аксіялагічныя асновы ідэалогіі беларускай дзяржавы. Пошук нацыянальнай ідэі і каштоўнасцей.

Каштоўнасць навукі і яе адрозненні ад звычайных ведаў, міфа і паранавукі. Аксіялагічныя асновы навукі: пошук ісціны, карысць. Суадносіны каштоўнасцей навукі і агульначалавечых каштоўнасцей.

Мастацтва як скарбніца і рэтранслятар эстэтычных і духоўных каштоўнасцей. Сувязь мастацтва з аксіялагічным кантэкстам пэўнай эпохі. Эстэтычныя катэгорыі як адлюстраванне эстэтычных каштоўнасцей.

Тэма 4. Каштоўнасны змест прадметных форм культуры

Калектыўны розум, усеагульная роўнасць, умельства як каштоўнасць у перыяд гістарычна першага этапа эвалюцыі чалавека. Матэрыяльныя каштоўнасці: разнастайныя прылады працы, жыллё. Звычаі і абразнасць вытворчага характару першабытных людзей. Грамадская праца – калектыўная вытворчасць.

Прырода як роўнацэнная чалавеку субстанцыя. Татэмы і індывідуальныя субтатэмы. Веды пра навольнае асяроддзе.

Абрадавыя каштоўнасці. Узроставыя ініцыяцыі на стадыі антропасацыягенезу. Сацыяльныя ўстаноўкі, звычаі, рытуал, табу. Звычаёвыя правілы. Рэлігійна-містычныя каштоўнасці. Культ жывёлы. Культ продкаў.

Асэнсаванне каштоўнасці жыцця і сям’і. Каштоўнасць індывіда. Уменні і формы арганізацыі жыццядзейнасці людской супольнасцю і асобнымі індывідамі.

Каштоўнасныя прыярытэты: культ фізічнай сілы, цярплівасць. Разумовыя, гутаркова-камунікатыўныя, вопытна-ведавыя якасці суб’екта першабытнай культуры.

Маральна-этнічныя каштоўнасці: мудрасць, мужнасць, дабрачыннасць, прэстыж.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Каштоўнасці выхаваўчага і адукацыйнага зместу.

Культурна-прыкладныя каштоўнасці: дэкарырванне зброі, посуда, прылад працы, аддзення. Цацкі, упрыгожанні. Колер і яго сімвалічнае занчэнне. Сінкрэтычнае мастацтва.

Тэма 5. Аксіялагічныя асновы культур старажытных цывілізацый Усходу

Каштоўнасць улады (богароўны цар-жрэц, інстытут царскай улады). Закон як каштоўнасць (Законы Хамурапі. Егіпецкае заканадаўства). Суддзя памерлых. Ідэя боскага суда і кары за грахі. Вера і пакорнасць Богу як каштоўнасць. Талерантнасць і асіміляцыя чужых багоў. Бессмяротнасць – галоўная і недасягальная каштоўнасць.

Каштоўнасць аднастайнасці і пастаянства. Каштоўнасць Слова (пісьмовага і сусветнага). Парадак як каштоўнасць.

Ісціна, справядлівасць, сумленнасць, праца, прыватная уласнасць, павага да багоў, да памерлых, да свяшчэнных жывёл, міласэрнасць, верацярпімасць, веды – важнейшыя каштоўнасці старажытных цывілізацый.

Тэма 6. Аксіялагічная значнасць рэчаіснасці ў суб’ектаў афрыканскіх культур

Першая каштоўнасць, увасобленыя ў міфах: дабыча агня, выраб зброі, кавальская справа, земляробства, жывёлагадоўля, песні, танцы.

Зямля, лес як каштоўнасць. Свет жывых і свет памерлых. Смерць як адраджэнне, смерць як жыццё.

Вярхоўны Бог як вышэйшая каштоўнасць. Бог – творца як жывёла, трыксцер, маг і культурны герой.

Сацыяльныя каштоўнасці: правадыр, клан, тайныя таварыствы, міфічны культурны герой, парадак, матрылінейнасць, падначаленне старэйшым, павага да жанчын, пакланенне свяшчэнным аб’ектам.

Эстэтычныя каштоўнасці і іх адлюстраванне ў мастацтве. Натуралізм і абстракцыя ў жывапісу. Перавага выяў жывёлы. Сцэн палявання. Сімволіка чырвонага, белага і чорнага колераў.

Тэма 7. Аксіялагічнае вымярэнне культуры класічнага арабскага Усходу

Культ стараабрадніцкіх племянных багоў. Сярэднявяковыя мусульманскія традыцыі. Іслам як цэласная культура. Суна – звод штодзённых звычаяў і правілаў паводзін старажытнай абшчыны. Любоў і мудрасць як важнейшыя каштоўнасці суфізма.

Сувязь веры з традыцыйным укладам жыцця. Каран як тэкст культуры. –Пяць сталпоў” іслама: ташшахуд, салят, саум, хадж, закят.

Этнічныя каштоўнасці іслама: быць справядлівым, плаціць дабром за дабро, за зло злом, быць шчодрым, дапамагаць бедным, усе роўныя перад богам.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Навука і адукацыя – важнейшыя каштоўнасці арабскай культуры. Арабская сістэма пісьма. Сінтэз філасофіі і тэалогіі. Прынцыпы этычнага абсалютызма і маральнага дагматызма. Арабеска, каліграфія і арнамент як галоўныя элементы арабамусульманскай культуры.

Тэма 8. Матывы каштоўнасных пераваг чалавека ў антычнай культуры

Полісная мараль і яе калектывісцкая сутнасць. Традыцыйная этыка арыстакратыі. Народны суверэнітэт. Полісная дэмакратыя – важнейшая каштоўнасць Старажытнай Грэцыі.

Свабода – аснова антычнай класічнай дэмакратыі. Правы афінскіх грамадзян. Дабрадзейнасць і яе змест: добрадзейнасць розума, разважлівасці і умеранасці, справядлівасці.

Міфы і іх маральны кантэкст. Антрапамарфізм старажытнагрэчаскай рэлігіі. Сінтэз рэлігійнага культа і ведаў чалавека. Суадносіны логаса і космаса. Космацэнтрызм.

Гармонія. Мера. Суразмернасць – структурныя прынцыпы прыгажосці. Ідэнтыфікацыя прыгожага і дабра. Гарманічнасць цела як гармонія духа.

Шкала асноўных каштоўнасцей старажытнарымскай культуры: ідэя значнасці адзінаства грамадзянскай абшчыны, непарыўная сувязь дабрабыту індывіда з дабрабытам усяго калектыву, ідэя вярхоўнай улады народа, ідэя цеснай сувязі грамадзянскай абшчыны з багамі і героямі. Дабрачыннасці рымлян: мужнасць, вернасць, стойкасць, суровая нязломленасць, ганаровая годнасць, свабода, непахісная сумленнасць.

Культурныя каштоўнасці рымскай цывілізацыі.

Ідэал рэспублікі. Рымскае права. Тэарэтычныя і эмпірычныя навукі рымлян.

Мясцовыя традыцыі і грэчаскі ўплыў у рымскім мастацтве. Лацінская мова як сусветная каштоўнасць. Прагматычны характар мастацтва.

Грошы як галоўная жыццёвая каштоўнасць рымскай арыстакратыі. Эпаціруючая дэманстрацыя багацця. Каштоўнасць натоўпу.

Тэма 9. Пераацэнка каштоўнасцей культуры ў эпоху Сярэднявечча

Каштоўнасці хрысціянскай культуры. Бог як галоўная сусветная творчая сіла. Сярэднявяковы монатэізм. Царкоўна-феадальная ідэалогія. Рэлігійна-аскетычныя погляды. Нецярплівасць да іншых ідэалогій. Парадокс сярэдневяковай культуры: перакрыжаванне народнай культуры з кльтурай ―вучоных". Легетымнасць, аграрнасць і нецярплівасць – рысы культуры Сярэднявечча. Манаполія царквы на інтэлектуальную адукацыю.

Схаластычная логіка і яе адлюстраванне ў тэалогіі. Рэцэпцыя антычнай спадчыны. Ідэя гармоніі веры і разума. ―Навука – служанка багасловія".

Інтэлектуальны падыход да працы і тэхнікі. Этас працы. Накірункі сярэдневяковай навукі: фізіка-касмалагічны; вучэнне аб святле; навукі аб душы; астролага-медыцынскія веды; алхімія.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Рыцарская субкультура і яе аксіялагічнае вымярэнне. Каштоўнасці гераічнага эпаса: храбрасць, сіла, вернасць, вайсковая доблесць. Маральна-этнічны вобраз рыцара. Ідэал духоўнай любові. Культ ―дамы сэрца". Культурнае каханне і яе сутнасць.

Аксіялогія народнай культуры. Масавая народна-святочная творчасць: навагоднія календы, гістрыёны, ваганты і іх паэзія, пляцовы фарс, карнавалы і інш.

Эстэтычныя каштоўнасці сярэдневяковай культуры. Формула ―мастацтва – біблія для непісьменных". Раманскае і гатычнае мастацтва як адлюстраванне свету сярдневяковага горада.

Тэма 10. Аксіялагічны кантэкст культуры эпохі Адраджэння

Ідэі гуманізма – духоўная аснова культуры Адраджэння. Чалавек і яго розум – вышэйшая каштоўнасць. Сутнасць паняцця ―studiahumanitatis". Ідэал свабоднага развіцця чалавека. Гуманістычная этыка аб гармоніі інтарэсаў індывіда і грамадства. Гуманістычны светапогляд. Абсалютызацыя чалавечай асобы ў яе цэласнасці. Чалавек як адзінства разумнага і пачуццёвага. Бязмежныя творчыя магчымасці чалавека. Прынцып прыгожай творчай асобы.

Эстэтычнае і мастацкае мысленне эпохі Адраджэння. Арыентацыя мастацтва на імітаванне прыроды. Асалода як важнейшы прынцып успрымання твораў мастацтва. Сувязь мастацтва і навукі.

Каштоўнасці зямнога быцця: аналогія прыгажосці свету і цела чалавека, плоцкае каханне, разважлівасць, смеласць у прадпрыймальніцкіх справах, асэнсаванне асобасных здольнасцей і шырокіх магчымасцей, прэстыж сям'і, павага грамадзян, слава ў памяці нашых продкаў і інш.

Узвышэнне мірскога жыцця пад час Рэфармацыі. Працоўная этыка як увасабленне практыцызма, індывідуальнасці і прадпрымальніцтва.

Тэма 11. Дыферэнцыяцыя арэала каштоўнасцей ў еўрапейскай культуры Новага часу

Стабілізацыя жыццёвых умоў як адметнасць XVII ст. Пералом у грамадскай свядомасці ідэалогіі гуманізма. Адчуванне трагічных супярэчнасцей. Трагічны гуманізм. ―Расслаенне" чалавека на частнага і родавага, на асобнага і саслоўнага, на эмперычнага і абстрактна-усеагульнага.

Новы тып светаадчування. Супярэчнасць, разарванасць, калізія, скепсіс і дуалізм – характэрныя рысы грамадскай думкі. Супрацьпастаўленне матэрыяльнага і духоўнага, прыроднага і боскага, эмацыянальнага і рацыянальнага. Маністычнае тлумачэнне свету: адзінства свету ў розуме (Р. Дэкарт); Бог – найбольш дасканалае існанне; пантэістычнае ўспрыманне Бога (Б. Спіноза); адзінства ў матэрыі (Т. Гобс); адзінства ў ідэальнай любові (Б. Паскаль).

Боскае як цэнтр вышэйшага розуму, справядлівасці, ісціны, міласэрнасці.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Антыноміі барочнага мыслення: ―сугучнасці несугучнага” (concordiadis-cordans). Пачуццё бязмежнасці свету, трагічнай неабароненасці чалавека, несупастаўімасць малога чалавечага жыцця з нязменным, халодным, бясконцым бяздоннем Космаса. Супрацпастаўленне жыцця і смерці.

Няўстойлівасць, дынамізм, кантрастнасць, эмацыянальнасць, абагульненасць – вызначальныя рысы барочнай карціны свету.

Тэма 12. Змена каштоўнасных арыенціраў у эпоху Асветніцтва

Рэформы, дэмакратычныя пераўтварэнні грамадства, асвета – змест культуры эпохі еўрапейскага Асветніцтва.

Тэхнічны прагрэс як новая еўрапейская каштоўнасць. Дэізм і яго новая сутнасць. Космапалітызм як адмаўленне патрятызму. ―Новы дух” эпохі. Век розума. Рацыяналізм – вызначальная рыса Асветніцтва.

Абсалютызацыя значнасці выхавання і фарміравання новага чалавека. Адмаўленне традыцый.

Каштоўнасці тэхнагеннай цывілізацыі. Каштоўнасць аб’ектаў і прадметных ведаў. Прынцып самаацэнкі аб’ектыўнай ісціны як фундаментальная каштоўнасць навукі. Каштоўнасная ўстаноўка на пастаяннае ўзбагачэнне аб’ектыўных ведаў аб свеце, пастаянную навізну даследаванняў.

Прагматызм – філасофія карысці. Грошы як новы культ эпахі. Атэістычны светапогляд. Грамадскі дэмактратычны ідэал Ж.-Ж. Русо.

Каштоўнасныя арыентацыі асветнікаў – энцыклапедыстаў (Дзідро, Вальтер, Мантэкс’е, Гельвецый, Гольбах, Тюрго, Бюфон і інш.). Вера ў добрую прыроду чалавека. Права на свабоду, шчасце як сутнасць прыроды чалавека. Прынцып падзелу ўлады. ―Слабая дзяржава” як ідэал. Прырода, Ісціна і Закон. Маральная свядомасць буржуазнага грамадства. Новая сістэма маральных каштоўнасцей. Добрадзейнасць як індывідуальная карысць. Працавітасць, цвярозасць розума, ашчаднасць, накіраванасць на рэальнае жыццё – асноўныя прынцыпы буржуазнай маралі.

Стылістычная цэласнасць мастацтва XVIII ст. Культ пачуцця і асалоды, арыентацыя на прыемнае і забаўляльнае – этычнае крэда. Эстэтычныя каштоўнасці ракако, класіцызма, сентыменталізма.

Тэма 13. Дыялектыка адноснага і абсалютнага ў каштоўнаснай свядомасці грамадства індустрыяльнага свету

Пераацэнка каштоўнасцей буржуазнай цывілізацыяй XIX ст. Рацыяналізм, антрапацэнтрызм, сцыентызм, еўрапацэнтрызм – базісныя каштоўнасці культуры індустрыяльнага грамадства.

Дэмакратыя, эксперыментальная навука і індустрыялізацыя як важнейшыя дэтэрмінанты радыкальных змен у Еўропе (Х. Ортэга-и-Гасэт). Праца і вытворчасць, ідэал і ідал буржуазнага грамадства.

Тэхнічны прагрэс – галоўная каштоўнасць індустрыяльнай цывілізацыі. Вера ў чалавека-пераўтваральніка і актыўную ролю яго розума. Рэвалюцыя ў

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

прыродазнаўстве. Пераход на пазіцыі біялагічнага рэдукцыянізма гуманітарных навук. “Машынны век”.

Утылітарны характар этыкета. Інструментальнае, утылітарнае выкарыстанне чалавека праз этыкет. Падзенне маральных каштоўнасцей. Філасофскі і сацыялагічны імаралізм. Крызіс хрысціянскага светапогляду і маралі (Ф. Ніцшэ). Адмаўленне каштоўнасцей хрысціянскай культуры. Разбурэнне сістэмы традыцыйных каштоўнасцей.

Абміршчэнне мастацтва. Адсутнасць адзінай эстэтычнай дамінанты (родавай, відавой, жанравай). Камерцыялізацыя мастацтва. Масавае тыражыраванне прадметаў мастацтва. Эпоха рамантызма і эпоха дэкаданса. Рэалізм як тып культуры XIX ст.

Тэма 14. Сутнасць каштоўнасці сацыякультурнага быцця ўсходнеславянскіх народаў

Традыцыйныя каштоўнасці славянскіх супольнасцей. Аксіясфера язычніцтва і аксіясфера хрысціянства. Праваслаў’е і сістэма яго каштоўнасцей. Усходнеславянская дзяржаўнасць як Праваслаўнае царства. Рэлігіна-духоўнае вымярэнне дзяржаўнага жыцця ўсходніх славян. Этатызм як асобыя каштоўнасныя адносіны да дзяржавы.

Каштоўнасці Веры і Разімы. Зямля, прырода і поліэтнічнасць як гістарычная каштоўнасць. Адлюстраванне іерархіі каштоўнасцей у помніках кніжнай культуры: “Руская праўда”, “Дамастрой” і інш.

Гуманістычныя каштоўнасці ўсходніх славян: духоўная чысціня, цярплівасць, устрыманне, выхаванасць і павага да старэйшых, лагоднасць, пакорлівасць, бясстраснасць, любоў да блізкага і інш. Адносіны да працы, уласнасці, багацця і беднасці.

Каштоўнасць ведаў. Пачуццё адзінства, калектыўная свядомасць усходніх славян. Каштоўнасць калектыўнага выжывання і аскезы. Антропасацыяцэнтрызм парадыгмы калектыўнай свядомасці. Цэласнасць, адзінства, устойлівасць, гармонія калектыву як каштоўнасць. Дамінанта абшчыны ў свядомасці ўсходніх славян. Прынцып саборнасці.

Каштоўнасная мадэль свету ўсходніх славян. Вось славянскай карціны свету.

Дамінанты ўсходнеславянскай ментальнасці. Духоўная сутнасць усходнеславянскага хаоса. Патэрналізм і эгалітарызм у ментальнасці славянскай супольнасці. Сацыяцэнтрычныя арыентацыі менталітэта ўсходніх славян.

Ментальны крызіс славянскай супольнасці падчас глабалізацыйных працэсаў.

Тэма 15. Этнічныя каштоўнасці беларусаў

Аксіясфера традыцыйнага беларускага грамадства. Непадзелянасць свету пры роды і чалавека. Старажытныя сімвалы беларусаў. Антрапаморфныя богі. Вера ў магічную сілу слова. Культ памерлых.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Гнасеалагічная каштоўнасць суснай народнай творчасці беларускага народа.

Гуманістычныя каштоўнасці беларусаў: павага да асобы, давер да “натуральных” схільнасцей і сіл чалавека, права чалавека на задавальненне “натуральных інтарэсаў”, пошукі асабістага шчасця і дабрабыту, права на свабоду.

Мадэль “малога шчасця” беларусаў: здароў’е, дзеці, дабрабыт ў сям’і, гаспадарка, роўнасць, жыццё грамадой.

Прагматызм беларусаў. Практычныя адносіны да свету.

Экацэнтрычныя асновы менталітэта беларусаў. Архетыпічныя ўзроўні ментальнасці беларусаў. Спецыфіка ўспрымання прасторы і часу беларускім этнасам. Ментальны аўтапартрэт беларуса: схільнасць да ўнікальнай ступені цярплівасці, гатоўнасць да дыялогу, адмаўленне радыкальнасці ў вырашэнні праблем, адсутнасць пачуцця выключнасці і г.д. Паняцце дабра і зла. Бог як культурны герой.

Беларуская нацыянальная ідэя як сканцэнтрыраваная сістэма ідэалаў і мэт нацыі.

Тэма 16. Каштоўнасці сацыялістычнай культуры

Класавы падыход як важнейшы аксіялагічны прынцып савецкай культуры. Дэмакратычны характар сацыялістычнай кльтуры. Свабода творчасці як галоўная каштоўнасць культурнага развіцця ў СССР у 20-я гг. ХХ ст. Жанравая разнастайнасць і тэматычнае багацце авецкага мастацтва. Непарыўнасць этычнага і эстэтычнага ў мастацтве.

Каштоўнасці і іх увасабленне ў культуры сацыялістычнага рэалізму. Гіпертрафіраваны аптымізм у адлюстраванні рэчаіснасці.

Навука і адукацыя – каштоўнасныя прыярытэты савецкай культуры. Патрыятызм, калектывізм і інтэрнацыяналаізм – дамінантныя каштоўнасці сацыялізма.

Духоўна-маральнае ўзвышэнне асобы ў 60-я гг. ХХ ст. Каштоўнасці ўнутранай свабоды асобы, права на шчырасць і сцвярджэнне свайго “я”, адмаўленне напышлівага геразму і наўмыснага пафасу – каштоўнасныя арыентацыі суб’ектаўсавецкай культуры ў перыяд “адлігі”.

Аксіясфера афіцыйнай і неафіцыйнай культуры ў перыяд “застою” (70-80-я гг. ХХ ст). “Катакомбная культура” (андэграунд). Дысідэнцкі рух. Соц-арт як канцэпцыя мастацтва.

Дыфузія неаліберальных каштоўнасцей у савецкую культуру ў перыяд перабудовы і галоснасці. Камерцыялізацыя і творчае спусташэнне значнага масіва культуры ў перыяд трансфармацыі сацылістычнага грамадства.

Тэма 17. Аксіялагічная спецыфіка культуры ХХІ ст.

Культура ХХІ ст. як важнейшая каштоўнасць. Апрадмечванне духоўнай індывідуальнай творчасці чалавека. Культурная разнастайнасць – важнейшае дасягненне сучаснай цывілізацыі. Абарона культурнай самабытнасці народаў.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Ідэйна-эстэтычная каштоўнасць культурнай спадчыны народаў Усходу. Дыялог культур Усходу і Захаду. Касмізацыя і экалагізацыя культуры. Змена тыпаў культуры. Канфлікт паміж дачаснай інтэлектуальна-тэхнічнай сталасцю і эмацыянальнай адсталасцю.

Каштоўнасныя арыентацыі XXI стагоддзя: прыярытэт пачуццёвага шчасця; асалоды; карысці; камфорта і інш. Крызіс этыкі. Рэлятывізацыя этычных каштоўнасцей. Узрастанне цікавасці да абсалютных каштоўнасцей. Дэвальвацыя пачуццёвага права.

Трансфармацыя даследавання каштоўнаснага ідэала ў сучасных навуках. Крызіс свядомасці. Прымітывізацыя эстэтычных густаў. Іярацыяналізм мастацтва.

Масавая культура (маскульт) і яе псеўдакаштоўнасці.

Кангламератная культура. Станаўленне планетарнай цывілізацыі і яе каштоўнасцей.

Тэма 18. Сістэма каштоўнасцей у прасторы заходняй культуры

Каштоўнасны патэнцыял заходняй цывілізацыі. Універсальнасць каштоўнасцей цывілізацыі. Цывілізацыйная самасвядомасць і цывілізацыйныя (базавыя) каштоўнасці. Уплыў геапалітычнага становішча, гістарычнага шляху развіцця, своеасаблівасці духоўна-ментальных структур на сістэму каштоўнасцей Захаду. Каштоўнасці заходняй тэхнагеннай цывілізацыі. Прымусовы тып каштоўнасцей заходнееўрапейскай культуры (М.Я. Данілеўскі). Эвалюцыя сэнса паняцця ―духоўнасці‖ у XXI ст. Каштоўнасці заходняй тэхнагеннай цывілізацыі як аснова міжкультурнай камунікацыі.

Іерархія каштоўнасцей заходняй культуры. Індывідуальная свабода як найвышэйшая каштоўнасць заходняй цывлізацыі.

Тэма 19. Каштоўнасная рэгуляцыя сацыякультурных працэсаў ва ўмовах глабальнай трансфармацыі сучаснага соцыума

Разбурэнне традыцыйнай этнічнай сістэмы каштоўнасцей у перыяд глабалізацыі. Актуалізацыя праблемы узнаўлення духоўна-культурнага адзінства нацыі. Ніверліраванне спецыфічных этнанацыянальных каштоўнасцей пад уплывам глабалізма. Стварэнне цэласнай канцэпцыі цывілізацыйнага развіцця народаў свету. Дасягненне каштоўнаснага кансенсусу. Рэстаўрацыя важных традыцыйных каштоўнасцей як крыніцы фундаментальных навацый. Роля этнанацыянальных каштоўнасцей у глабальным працэсе. Адкрыты, канструктыўны дыялог уласнай сістэмы духоўных каштоўнасцей і каштоўнасцей глабальнай культуры як фактар прагрэса. Сінтэз, узаемапранікненне і ўзбагачэнне альтэрнатыўных каштоўнасцей заходняй і ўсходняй цывілізацый. Каштоўнасны падыход да вырашэння глабальных праблем сучаснасці.

АКСІЯЛОГІЯ КУЛЬТУРЫТЭМЫ СЕМІНАРАЎ група304 ФК і СКД

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Семінар 1.

Тэма: Каштоўнасці і іх сутнасць. Функцыі, тыпы і віды каштоўнасцей

1. Паняцце каштоўнасці.Адрозненні паняцій: каштоўнасць, норма, ідэал, мэта.

2. Тыпы і віды каштоўнасцей.Функцыі каштоўнасцей.

3. Рэальныя, дэкларуемыя і сімвалічныя каштоўнасці.

Тэма: Аксіялагічныя асновы культуры

4. Роля матэрыяльных, духоўных і сацыяльныхкаштоўнасцей у культуры.

5. Рэлігійныя і маральныя каштоўнасці і іх сацыяльныя функцыі.

6. Ідэалогія як выражэнне каштоўнасцей у палітыцы.

7. Навуковыя каштоўнасці.

8. Агульначалавечыя каштоўнасці.

Семінар 2.

Тэма: Каштоўнасны змест прадметных форм культуры

1.Матэрыяльныя каштоўнасці першабытнай культуры (прылады працы, жыллё і інш.)

2. Сацыяльныя ўстаноўкі, звычаі, рытуалы, табу: іх нарматыўная роля.

3. Рэлігійна-містычныя каштоўнасці. Культ жывёлы. Культ продкаў.

4. Каштоўнасныя прыярытэты: калектывізм, пладавітасць, культ фізічнай сілы, цярплівасць.

Тэма: Аксіялагічныя асновы культур старажытных цывілізацый Усходу

5. Аксіялогія культур Месапатаміі.
6. Прадметныя формы духоўнай культуры старажытнага Егіпта.
7. Прадметныя формы духоўнай культуры старажытнага Кітая.
8. Аксіялагічныя асновы культуры старажытнай Індыі.

Семінар3.

Тэма: Аксіялагічнае вымярэнне культуры класічнага арабскага Усходу

1. Сярэднявяковыя мусульманскія традыцыі і каштоўнасці Іслама.
2. Суна – звод штодзённых звычаяў і правілаў паводзін.
3.Навука і адукацыя – важнейшыя каштоўнасці арабскай культуры.

Тэма: Матывы каштоўнасных пераваг чалавека ў антычнай культуры

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.Традыцыйная этыка элінскай арыстакратыі.
5. Полісная дэмакратыя – важнейшая каштоўнасць Старажытнай Грэцыі.
6. Ідэал калакагатыі (прыгожага і добрага), гармонія і мера.
7. Асноўныя каштоўнасці старажытнарымскай культуры.

8. Грамадзянскія дабрачыннасці рымлянаў.

Семінар 4.
Тэма: Матывы каштоўнасных пераваг чалавека ў антычнай культуры
1. Лацінская мова і рымскае права як сусветная каштоўнасць.
2. Фарміраванне каштоўнасцяў першахрысціян у Рымскай імперыі.

Тэма: Пераацэнка каштоўнасцей культуры ў эпоху Сярэднявечча
3. Царкоўна-феадальная ідэалогія.
4. Хрысціянскія каштоўнасці як база культуры.
5. Духоўныя каштоўнасці арыстакраціі і рыцарства.
6. Хрысціянска-язычніцкі сінкрэтызм народнай культуры: каштоўнасны аспект.
7. Эстэтычныя каштоўнасці сярэдневяковай культуры.

Семінар 5.
Тэма: Аксіялагічны кантэкст культуры эпохі Адраджэння
1. Ідэі гуманізма – аксіялагічная аснова культуры Адраджэння.
2. Гуманістычныя погляды на ўзаемаадносіны індывіда і грамадства.
3. Эстэтычныя і мастацкія каштоўнасці эпохі Адраджэння.

Тэма: Дыферэнцыяцыя арэала каштоўнасцей у еўрапейскай культуры Новага часу
4.Аксіялогія руху Рэфармацыі.
5. Супярэчнасць і антынамічнасць грамадскай думкі як адлюстраванне аксіялагічнага дуалізма.
6. Каштоўнасці ў адлюстраванні ідэалістычнай філасофіі XVII ст.
7. Каштоўнасці ў барочнай карціне свету.

Семінар 6.
Тэма: Змена каштоўнасных арыенціраў у эпоху Асветніцтва
1. Ідэалогія Асветніцтва і каштоўнасці асветнікаў.
2. Тэхнічны прагрэс як новая еўрапейская каштоўнасць.
3. Рацыяналізм як каштоўнасць.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. Праект Асветніцтва: ідэі аб ўвасабленні грамадскага ідэала.
5. Трыяда “Свабода– роўнасць– братэрства”.
6.Прагматызм – філасофія карысці.
7.Эстэтычныя каштоўнасці ракако і класіцызма.
8. Эстэтычныя каштоўнасці сентыменталізма.

Семінар 7.
Тэма: Дыялектыка адноснага і абсалютнага ў каштоўнаснай свядомасці грамадства індустрыяльнага свету
1. Базісныя каштоўнасці культуры індустрыяльнага грамадства.
2. Пераацэнка каштоўнасцей буржуазнай цывілізацыі ў XIX ст.
3.Крызіс хрысціянскага светапогляду і маралі.
4. Крызіс асветніцкіх ідэалаў.Рамантызм як выражэнне новых каштоўнасцей.
5. Дэкаданс як пошук іншых каштоўнасцей і ідэалаў.
6. Практычная рэалізацыя утопіі як ўвасабленне ідэалаў грамадства роўных працаўнікоў.
7. Камуністычныя ідэалы ў канцэпцыі К. Маркса і Ф.Энгельса як працяг заходнееўрапейскай утапічнай традыцыі.

Семінар 8.
Тэма: Сутнасць каштоўнасці сацыякультурнага быцця ўсходнеславянскіх народаў
1. Традыцыйныя каштоўнасці славянскіх супольнасцей.
2. Каштоўнасці язычніцтва.
3. Каштоўнасці хрысціянства (і праваслаў’я).
4. Язычніцка-хрысціянскі сінкрэтызм.
5.Славянскі этатызм як асобыя каштоўнасные адносіны да дзяржавы.
6.Зямля, прырода і поліэтнічнасць як гістарычная каштоўнасць.
7. Дамінанты ўсходнеславянскай ментальнасці
8. Ментальны крызіс славянскай супольнасці падчас глабалізацыйных працэсаў.

Семінар 9.
Тэма. Этнічныя каштоўнасці беларусаў
1. Аксіясфера традыцыйнага беларускага грамадства.
2. Вусная народная творчасць беларускага народа як выражэнне найважнейшых духоўных каштоўнасцей.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. Новыя каштоўнасці, якія фармаваліся на працягу XIX– XX ст. ст.: нацыя, беларуская мова (менавіта як каштоўнасць),самабытнасць, нацыянальная ідэя.
4. Каштоўнасці беларускай нацыі на сучасным этапе культурнай трансфармацыі (пераход ад традыцыйнай да посттрадыцыйнай культуры).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэма: Каштоўнасці сацыялістычнай культуры

5. Ідэалы дэмакратыі, калектывізму, патрыятызму, інтэрнацыяналізму ў сацыялістычнай культуры.
6. Непарыўнасць этычнага і эстэтычнага ў савецкім мастацтве.
7. Навука і адукацыя – каштоўнасныя прыярытэты савецкай культуры.

Семінар 10.
Тэма: Каштоўнасці сацыялістычнай культуры

1. Каштоўнасці дысідэнцкага руху 60-х.
2. Аксіясфера афіцыйнай і неафіцыйнай культуры ў перыяд –застою” (70-80-я гг. ХХ ст).

Тэма Аксіялагічная спецыфіка культуры ХХІ ст.

3. Культурная разнастайнасць і культурная самабытнасць як каштоўнасці сучаснай цывілізацыі.
4. Дыялог культур Усходу і Захаду: узаемаўплыў аксіялагічных сістэм.
5. Геданізм і этычны рэлятывізм сучаснага грамадства.
6. Парадокс спалучэннявысокага ўзроўню тэнічнага прагрэсу і маральнай недасканаласці.
7. Рост інтарэсу да рэлігійных і містычных каштоўнасцей.
8. Станаўленне планетарнай цывілізацыі і яе каштоўнасцей.

Семінар 11.
Тэма. Сістэма каштоўнасцей у прасторы заходняй культуры

1. Базавыя каштоўнасці заходняй цывілізацыі.
2. Уплыў геапалітычнага становішча і гістарычнага шляху развіцця на сістэму каштоўнасцей Захаду.
3. Каштоўнасці заходняй тэхнагеннай цывілізацыі і іх уплыў на сусветную супольнасць.
4. Іерархія каштоўнасцей заходняй культуры. Індывідуальная свабода як найвышэйшая каштоўнасць заходняй цывлізацыі.
5. Ідэал паспяховасці і –амерыканская мара”.
6. Амерыканская масавая культура і яе ідэйны ўплыў на іншыя культуры свету.
7. Постматэрыялістычныя каштоўнасці ў заходняй культуры (даследавання Р. Інглхарта)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. *Ахиезер, А. С.* Ценности, культура и социальные отношения /А.С.Ахиезер // Модернизация в России и конфликт ценностей: сб. ст. / А. С. Ахиезер; отв. ред.– С. 63.

2. *Выжлецов, Г.П.* Аксиология культуры / Г.П. Выжлецов. – С-П.: Изд-во С-Петербургского ун-та, 1996. – 148 с.

3. *Гуревич, П.С.* Культурология / П.С. Гуревич. – М.: Знание, 1994. – 288 с.

4. *Елизаров, А.Н.* Ценностные ориентации неблагополучных семей / А. Н. Елизаров // Социс. – 1995. – № 7. – С.90 – 99.

5.*Здравомыслов, А.Г.* Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 24 с.

6. *Инглхарт, Р.* Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Р. Инглхарт // Полис. – 1998. – № 4. – С.6 – 26.

7. *Каган, М. С.* Философская теория ценностей / М. С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1997. – 205 с.

8. *Крукоўскі, М. І.*Філасофія культуры :уводзны ў тэарэтычную культуралогію : вучэб. дапам. для студэнтаў / М. І. Крукоўскі. – Мінск:Універсітэцкае, 2000. – 187 с.

9. *Лосский, Н.* Ценность и Бытие. Бог и Царство Божие как основа ценностей / Н. Лосский. Бог и мировое зло /.— М: Политиздат, 1994. – 317 с.

10. *Смолік, А.І.* Культуралогія: тэорыя культуры: вучэб. дапаможнік / А.І. Смолік, Л.К. Кухто. – Мн.: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2008. – 281 с.

11.*Флиер, А.* Культурология для культурологов / А.Флиер. – М.: Академический проект, 2000. – 492 с.

12. *Эрштейн,* Л.Б. Запретная теория ценностей: психологические и социологические следствия представления ценностей как динамических запретов. – СПб, 2008. – 122 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Дадатковая

1. *Александров, А.Д.* Истина как моральная ценность / А.Д. Александров //Аксиология: частное и общее. – Новосибирск: Наука, 1987. – 242 с.

2.*Белик, А.А.* Культурология: Антропологические теории культур: учеб.пособие. / А.А.Белик. – М.: РГГУ, 2000. – 238 с.

3.*Библер, В.С.* На гранях логики культуры: кн. избр. очерков / В.С.Библер. – М.: Рус.феноменол. о-во, 1997. – 440 с.

4. *Ерасов, Б.С.* Цивилизации: Универсалии и самобытность / Б.С.Ерасов. – М.: Наука, 2002. – 522 с.

5. Запад и Восток. Традиции и современность: курс лекций. – М.: Знание, 1993. – 240 с.

6. *Степин, В. С.* Ценностные основы и исторические перспективы техногенной цивилизации / В. С. Степин // Социология. – 2000. – № 3. – С.10 –19.

7.*Культурология:* теория и история культуры: учеб. Пособие. 2- изд., испр. и перераб. / И.Е. Ширшов и др.; под общ. Ред. И.Е. Ширшова.–Минск: Экоперспектива, 2010. – 548 с., 16 л. цв. ил.

8. *Яковук, Т.И.* Динамика ценностных ориентаций белорусской молодежи периода системной трансформации общества / Т. И. Яковук. – Брест: БГТУ, 2003. – 224 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКУ

1. Паняцце аксіялогіі культуры. Каштоўнасці як найважнейшы кампанент культуры.
2. Віды каштоўнасцей і іх функцыі. Іерархія каштоўнасцей.
3. Развіццё аксіялогіі ў рамках сацыякультурных ведаў.
4. Першабытнае грамадства: каштоўнасць жыцця, урадлівасці, традыцый, сваяцтва і калектыву.
5. Аксіялагічныя дамінанты культур старажытных цывілізацый Усходу. Асобасныя каштоўнасці. Адлюстраванне каштоўнасцей у рэлігіі, міфах, юрыдычных дакументах і ў архітэктуры.
6. Сацыяльныя і асобасныя, палітычныя і эстэтычныя каштоўнасці антычнасці (калектывізм, дэмакратыя, умеранасць, справядлівасць, логас, канон).
7. Каштоўнасці патрыярхальнай культуры на прыкладзе цывілізацыі Старажытнай Грэцыі.
8. Каштоўнасці патрыярхальнай культуры на прыкладзе цывілізацыі Старажытнага Рыма.
9. Хрысціянскія каштоўнасці ў антычным свеце.
10. Сярэднявечча: новыя аксіялагічныя арыенціры. Уяўленне пра божаскі парадак і гармонію. Бог, святы і аскет як ідэалы асобы. Рыцарскі ідэал.
11. Аксіялагічны пераварот у эпоху Адраджэння. Антрапацэнтрызм, вяртанне да антычных ідэалаў. Канцэпцыі ідэальнага грамадства і ідэальнай асобы.
12. Рэфармацыя як рэвізія каштоўнасцей у рэлігійнай сферы.
13. Ідэалы эпохі Асветніцтва.
14. Ідэалы калектывізму, справядлівасці і роўнасці ва утопіях Адраджэння і Новага часу (творы Т. Мора, Т. Кампанэлы, ідэі Оўэна, Фур’е, Сэн-Сымона).
15. Каштоўнасці і контркаштоўнасці індустрыяльнай культуры. Супрацьпастаўленне прыроды і культуры.
16. Сутнасныя каштоўнасці ўсходнеславянскіх народаў.
17. Этнічныя каштоўнасці беларусаў.
18. Аксіялагічная спецыфіка культуры XX ст.
19. Сацыялістычныя каштоўнасці.
20. Каштоўнасці Захада.
21. Змена каштоўнасных арыенціраў у эпоху глабалізацыі.
22. Сітуацыя постмадэрна: аксіялагічная няўпэўненасць. Сутыкненне аксіялагічных сістэм (ідэі С. Хантынгтана), росквіт ідэяцыянальнай культуры (П. Сарокін) і постіндустрыяльнай цывілізацыі (Д. Бэл, Р. Інглхарт).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ДИДАКТИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ

Тема для обсуждения и самостоятельной работы
(Тема №5 «Аксиологические основы культур
древних цивилизаций Востока»)

АКСИОЛОГИЯ ДРЕВНЕГО ВОСТОКА : МЕЖДУРЕЧЬЕ

В неолите (5-4 тысячелетие до н.э.) отдельные культуры перешли от охотничье-собирательского и рыболовческого хозяйства к земледелию и скотоводству. В Шумере, возникли в IV тыс. до н.э. первые города, и зародилась письменность. На Древнем Востоке впервые появилось алфавитное письмо. В Китае, обнаружены относящиеся к 5000-4000 гг. до н.э. первые знаки чисел. Человечество унаследовало от цивилизаций Востока многие открытия в области математики, астрономии, медицины, географии, архитектурные приемы, технические изобретения. Общепризнано влияние цивилизации Востока, особенно Египта и древнего Двуречья, на античный мир, культура которого послужила основой для формирующейся европейской культуры.

Шумеры – народ, появившийся на юге Месопотамии в середине III-го тысячелетия до нашей эры. В Месопотамии царства формировались вокруг шумерских городов, центрами которых были храмы. Жрецы здесь контролировали всю жизнь города — и культовую, и хозяйственную. **Осмысление аксиологических начал культуры производилось профессионалами — жрецами, писцами**. **Знание как ценность** приобрело еще большую значимость, по сравнению с предыдущим периодом. Появилось **новое чувство – чувство истории**. Вавилон, Египет, Китай тщательно фиксировали важнейшие события в стране еще в 3-м тысячелетии до нашей эры.

Система ценностей общества отражается в его законодательстве.

Задание для студентов: *проанализируйте систему ценностей, норм, идеалов, на основе которой появились следующие законы. Обратите внимание и на вводную часть.*

Вероятно, первые в мире законы принадлежали Ур-Намму, основателю III династии Ура. (Этот царь Шумера и Аккада правил приблизительно в 2112 — 2094 годах до н. э.). * (?) – знак стоит там, где текст с трудом поддавался расшифровке, там, где текст утрачен.

«... Ежемесячно он установил в качестве регулярного жертвоприношения своего 90 гур ячменя, 30 овец и 30 ка масла. Ур-Намму… установил справедливость в Стране, воистину он изгнал зло, насилие и раздор. Сирота не был отдаваем во власть богатого, вдова не была отдаваема (во власть) сильного… Статьи законов Ур-Намму:

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

§ 4. Если жена человека завлекла другого человека, и он спал с ней, муж убьет эту женщину. В прелюбодеянии этом прелюбодей будет свободен (от наказания).

§ 5. Если человек злонамеренно лишит невинности девственную рабыню другого человека, этот человек должен уплатить пять сиклей серебра.

§ 6. Если человек оставил свою жену, не бывшую прежде замужем, он должен уплатить одну мину серебра.

§ 7. Если он оставил (бывшую) вдову, он уплатит полмины серебра.

§ 8. Если же он сожительствовал со вдовой без ... брачного контракта, он не должен платить ей ничего...

§ 10. Если человек возвел на другого человека обвинение в ... (колдовстве) и подверг его испытанию Рекой и бог Реки очистил его, то тот, кто подверг его испытанию, должен уплатить три сикля серебра.

§ 11. Если человек возвел на жену другого человека обвинение в прелюбодеянии, но бог Реки очистил ее, обвинитель должен уплатить одну треть мины серебра.

§ 12. Если (будущий) зять вошел в дом своего (будущего) тестя (с подарками), а затем тесть отдал его невесту другому человеку, он (тесть) вернет ему принесенные им дары вдвойне.

§ 14. Если раб или (?) рабыня сбежали (?) и пересекли пределы города, (а другой) человек вернул ее (их?), хозяин уплатит тому, кто вернул (их?) два (?) сикля серебра.

§ 15. Если человек другому человеку оружием (?) конечность повредил, он уплатит десять сиклей серебра.

§ 16. Если человек другому человеку сломал орудием кость, он уплатит одну мину серебра.

§ 17. Если человек другому человеку ножом (?) отрезал нос, он уплатит две трети мины серебра.

§ 18. Если пальцы (?) ему он отрезал ... за каждый палец (?) он уплатит ... сиклей серебра.

§ 19. Если зубы ему он выбил, он уплатит два сикля серебра (за каждый зуб?)...

§ 22. Если чья-либо рабыня сочла себя равной своей госпоже бранила ее, она (госпожа) натрет ей рот 1ка соли.

§ 23. Если чья-либо рабыня сочла себя равной своей госпоже ударила ...

§ 25. Если человек выступил свидетелем (в суде) и уличен во лжи, он уплатит пятнадцать сиклей серебра...

§ 26. Если человек выступил свидетелем (в суде), но отказался принести клятву, он возместит спорную сумму.

§ 27. Если человек злонамеренно возделал поле, принадлежащее (другому) человеку, и собственник возбудил против него судебное дело, но тот пренебрег, этот человек потеряет свои труды.

§ 28. Если человек поле другого человека воде дал затопить он отмерит (хозяину поля) три гура ячменя за каждый ику поля.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

§ 29. Если человек другому человеку отдал пахотное поле для возделывания, но тот поля не возделывал и превратил его в залежь, он отмерит (хозяину поля) три гура ячменя за каждый ику поля».

См. http://hworld.by.ru/text/sumer/urnamu.law.html

Анализ текста дает возможность утверждать, что для человека того времени имели особое значение: частная собственность, относительная гуманность, или цивилизованность (мнение о том, что физический вред можно возместить оплатой, а не кровной местью), нравственность, внимание к доле женщины (возмещение ущерба при разводе, наличие брачного контракта и т.п.), элементы деловой этики (брак как сделка/ возмещение ущерба, если сделка не состоялась).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тема для самостоятельной работы
(Тема «Аксиологические основы культур древних цивилизаций Востока»)

АКСИОЛОГИЯ ДРЕВНЕГО ВОСТОКА : МЕЖДУРЕЧЬЕ

Задание для студентов:

1. *Из вводной части выделить эпитеты, характеризующие личность с положительной стороны. Каким должен был быть идеальный человек с точки зрения жителей древнего Вавилона?*
2. *Проанализируйте законы царя Хаммурапи: какие нравственные ценности лежат в основе этих законов?*

Законы Хаммурапи.

Когда высокий Ану, царь ануннаков, и Эллиль, владыка небес и земли, определяющий судьбу страны, определили Мардуку, первейшему сыну Эа, владычество над всеми людьми, возвеличили его среди игигов, Вавилон назвали его высоким именем, сделали его могучим среди частей света и утвердили в нем вечную царственность, основание которой прочно, как небеса и земля -- тогда меня, Хаммурапи, заботливого государя, богобоязненного, чтобы дать сиять справедливости в стране, чтобы уничтожить преступников и злых, чтобы сильный не притеснял слабого, чтобы подобно Шамашу восходить над черноголовыми и озарять страну, - Ану и Эллиль призвали меня для благоденствия населения (дословно для плоти людей). Я - Хаммурапи, пастырь, названный Эллилем, скопивший богатство и изобилие, сделавший все для Ниппура, связи небес и земли, заботливый попечитель Экура, могучий царь, восстановивший Эриду на своем месте, очистивший ритуалы Эабзу. Сокрушитель четырех стран света, возвеличивший имя Вавилона, удовлетворивший сердце Мардука, своего владыки, который дни свои служил Эсагиле; семя царственности, которое создал Син, обогативший город Ур, смиренный богомолец, принесший изобилие в Экишнугаль. Благоразумный царь, послушный Шамашу, могучий, укрепивший фундамент Сиппара, одевший зеленью часовню Айи, поднявший храм Эбарру, подобно небесному чертогу. Герой, помиловавший Ларсу, обновивший Эбаббар для Шамаша, своего помощника.Владыка, даровавший жизнь Уруку, проведший обильную воду его населению, высоко поднявший главу Эанны, скопивший богатство для Ану и Иштар. Защита страны, собравший рассеянное население Исина, заставивший течь богатство в храм Эгалмах. (…)Бог царей, знающий мудрость, расширивший ниву Дильбата, наполнивший житницы для могучего бога Ураша. Владыка, достойный жезла и короны, которого сделала совершенным мудрая богиня Мама, укрепивший границы города Киша, сделавший обильными чистые жертвоприношения для богини Нинту. Усердный, совершенный, определивший пастбища и водопой для Лагаша и Гирсу, приносящий великие хлебные жертвы в храм Энинна. (…)Герой царей, не имеющий равных в бою, который даровал жизнь городу Машканшабрим, напоивший богатством храм

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Эмеслам Мудрый вождь, достигший исполнения устремлений, защитивший людей города Мальгиума от нужды, прочно основавший их жилища в изобилии; тот, что богу Эа и богине Дамгальнунне, возвеличившим его царственность, навечно установил чистые жертвоприношения. Когда Мардук направил меня, чтобы справедливо руководить людьми и дать стране счастье, тогда я вложил в уста страны истину и справедливость и ублаготворил плоть людей. Отныне:

1. Если человек (авилум) клятвенно обвинил человека, бросив на него обвинение в убийстве, но не доказал его, то обвинитель его должен быть убит.

2. Если человек бросил на человека обвинение в колдовстве и не доказал этого, то тот, на которого было брошено обвинение в колдовстве, должен пойти к Божеству Реки и в Реку погрузиться; если Река схватит его, его обвинитель сможет забрать его дом. Если же Река очистит этого человека и он останется невредим, тогда тот, кто бросил на него обвинение в колдовстве, должен быть убит, а тот, кто погружался в Реку, может забрать дом его обвинителя.

3. Если человек выступил в суде для свидетельства о преступлении и слово, которое он сказал, не доказал, а это дело - дело о жизни, то человек этот должен быть убит.

4. Если человек украл имущество бога или дворца, то этот человек должен быть убит; а также тот, который принял из его рук краденое, должен быть убит.

5. Если человек купил из рук сына человека или раба человека либо серебро, либо золото, либо раба, либо рабыню, либо вола, либо овцу, либо осла, либо же что бы то ни было без свидетелей или договора или же принял на хранение, то этот человек - вор, он должен быть убит.

6. Если человек украл малолетнего сына другого человека, то он должен быть убит.

7. Если человек вывел за городские ворота либо дворцового раба, либо дворцовую рабыню, либо раба мушкенума, либо рабыню мушкенума, то он должен быть убит.

8. Если человек скрыл в своем доме беглых раба или рабыню, принадлежащих дворцу или же мушкенуму, и не вывел их на клич глашатая, то хозяин дома должен быть казнен.

9. Если в доме человека разгорелся огонь, а другой человек, который пришел для тушения пожара, поднял свой взор на добро домохозяина и взял добро домохозяина, то этот человек должен быть брошен в этот огонь.

10. Если человек был нерадив в отношении укрепления плотины, что на его земле, не укрепил свою плотину, и в его плотине образовалась брешь, и вода затопила поле соседей, то человек, в чьей плотине образовалась брешь, должен возместить зерно, которое он погубил.

11. Если он не в состоянии возместить зерно, то его самого и его имущество должны продать за серебро, а владельцы полей, зерно которых вода затопила, должны разделить это серебро между собой.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

12. Если человек взял жену и не заключил с ней договора, то эта женщина - не жена.
13. Если жена человека была схвачена лежащей с другим мужчиной, то их должно связать и бросить в воду. Если хозяин жены пощадит свою жену, то и царь пощадит своего раба.
14. Если жену человека ее муж обвинит, но она не была схвачена при лежании с другим мужчиной, то она может произнести клятву богом и вернуться в свой дом.
15. Если на жену человека был простерт палец по поводу другого мужчины, но она не была схвачена при лежании с другим мужчиной, то ради своего мужа она должна погрузиться в реку. *(Т.е., пройти испытание перед Богом Реки).*

Тема для обсуждения и самостоятельной работы
(Тема «Сущность ценности социокультурного бытия восточнославянских народов»)

Вопросы и темы для обсуждения:

1. Какие ценности являются традиционными для восточных славян?
2. Как в настоящее время взаимодействуют язычество и христианство?
3. Причины появления неоязычества в современной восточнославянской культуре, его функции и роль.
4. Религиозные ценности в эпоху аксиологического плюрализма.

Задание для самостоятельной работы:
Проанализируйте основные положения статьи Е. Боганевой «Народная культура и христианство».

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ДИДАКТИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ
К теме №17 (Аксиологическая специфика культуры XXIв.)

Фрагмент из книги В. Зайцева, Е. Олесиной, О. Стукаловой, Ю. Манна «Мировая художественная культура. XX век. Литература».

В филологии XX в. возникла острая проблема определения литературы, которая может справедливо называться «высоким искусством», способным заключать в себе «критику существующего порядка вещей, картину того, как он мог бы быть улучшен, и призыв к человечеству» и при этом «никогда не уходит в конформизм и смирение» *(Ф. Инглис).* Разграничение «высокой» литературы и книг, созданных по «социальному заказу», осложняется в XX в. повсеместной экспансией массовой культуры, коммерциализацией искусства, снижением его уровня. Термин *«социальный заказ»* принадлежит советскому литературному критику *О. М. Брику* (1888-1945). Впервые он появился в его статье «Т. н. «формальный метод»», опубликованной в журнале «ЛЕФ. Журнал левого фронта искусства» (1923, № 1). Критик писал: «Все великое создано в ответ на запросы дня… не себя выявляет великий поэт, а только выполняет социальный заказ». Этим термином принято обозначать выполнение интеллектуальной работы, например, в области искусства, культуры с учетом идеологической направленности официальной политики государства; желания органов власти. Часть исследователей говорит даже о **«закате литературной цивилизации», переходе общества к «масскульту»**, где «искусство служит не ментором, а развлечением» *(Ю. Н. Арабов),* о массово производимой книге, которая занимает определенное место в ряду других производителей и продуктов *(К. Ливис),* об **отсутствии в современной массовой культуре присущей высокому искусству ауры подлинности, индивидуальности, искренности** *(В. Беньямин).* Еще одной проблемой осмысления литературного процесса XX в. является необходимость нового подхода к его классификации. Традиционный европоцентризм изживает себя уже в середине века, в период деколонизации. В бывших европейских и североамериканских колониях активизируется литературная жизнь, появляются яркие самобытные писатели, рождается национальная литература, способная конкурировать с развитыми литературами стран Европы и США (примером может служить огромная популярность латиноамериканских писателей XX в.). Конец XX в. – время господства постмодернизма, который концентрирует в себе основные запросы этого «необычайного» века: повышенный интерес к прежде запретным темам, к проявлением коллективного бессознательного, ко всему темному, маргинальному. Художники-постмодернисты попытались создать новую картину мироздания, обрести многомерное, нелинейное

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

художественное мышление, овладеть всеми типами письма, совместив в одном авторе художника и философа, историка, литературоведа, культуролога, найти средства для воссоздания множественности истины, моделирования вероятных миров, качественно обновить искусство, интеллектуальный уровень которого должен соответствовать неизмеримо усложнившимся представлениям о мире. Но эти задачи не были реализованы полностью. Кризисное состояние искусства в начале XXI в. свидетельствует о том, что постмодернизм из «высокого искусства интеллектуалов» постепенно вырождается в поток определенных «приемов». **В постмодернистской культуре неотвратимо развивается процесс девальвации искусства, утраты эстетических ценностей и критериев**, так как постмодернизм не просто не предлагает чего-то нового, он вообще к этому не стремится, и никакие идеалы и ценности ему не ведомы вообще. Известный культуролог М. Гросс охарактеризовала постмодернистскую культуру как «супермаркет», где каждый может выбрать подходящие ценности, идеалы, символы, мировоззрения. Скептицизм постмодернистов по отношению к истине и универсальным ценностям усугубили хаос и фрагментарность восприятия действительности, не решили, а обострили мировоззренческие проблемы. На рубеже ХХ-ХХ1 вв. исследователи констатируют появление новой фазы искусства – пост-постмодернизм *(М. Н. Эпштейн).*И все же, несмотря на то что «ХХ век представляется полем гигантского эксперимента, поставленного Историей и оставившего или развалины, или унылую равнину **«потребительской цивилизации»…** низводящей все идеалы до уровня одного – идеала накопительства»,[5] нет сомнения, что именно культура (и литература как ее влиятельнейшая сила) хранит и транслирует великие непреходящие ценности человечества, отражает его духовные возможности. Культура, обладающая способностью к созиданию, возвышается над временем, излучает невероятную духовную энергию, создавая «храм, восстающий во мгле» *(Н. С. Гумилев).*

Кризис филологии в начале XX в. стал частью общемирового кризиса гуманитарных наук. Модернистская, авангардная литература, провозгласившая вслед за **«смертью Бога»** ***(Ф. Ницше)*** **«смерть Автора»,** который заменялся «машиной желания» *(Ж. Делёз, Ф. Гваттари)* или даже «революционным шизофреником», потребовала определения новых методов филологического анализа. (…) Филологическая теория авангарда возникла в качестве оппозиции преобладавшей в XIX в. рациональной картине мира. Одной из самых важных тенденций является в данном случае переосмысление мифа, открытие в нем смысловой универсальности того, что *А. Арто*назвал «**ужасами века, который заставил нас поверить в наше поражение жизни**».

Крупнейшему философу XX в. *М. Хайдеггеру* принадлежит следующее умозаключение: «Боги улетучились. Возникшая пустота заменяется историческим и психологическим исследованием мифа». Действительно, роль мифа и его трансформации в сознании современного человека, его значение для современной науки невозможно переоценить. В понятие «миф»

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

традиционно вкладываются следующие значения: 1) древнее предание, рассказ; 2) мифотворчество; 3) особое состояние сознания, исторически и культурно обусловленное**. В XX в. миф трактуется как некая могущественная идея**, обладающая способностью оградить человеческое сознание от неизбежного «шока», возникающего при попытке осмыслить какую-либо неординарную проблему. К.Г. Юнг полагал, что на архетипической основе покоятся все великие идеи. Эти положения были использованы для обоснования абстрактного искусства, доказательства демонического, бессознательного характера художественного творчества. Миф как особое состояние сознания стал одной из важнейших культурных категорий XX в.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тема для обсуждения (к темам № 17, № 18)

Основные положения статьи профессора М.А. Можейко “Духовные ценности в контексте современной культуры постмодерна” (опубликована в Вестнике БГУКИ №4, 2005)

Вопросы к студентам:

1. ***Что такое аксиологический ацентризм?***
2. ***К чему приводит понимание относительности всех ценностей, свойственное культуре постмодерна?***
3. ***Что такое “кризис идентификации” с точки зрения аксиологии?***

Современными психологами (А. Джироукс, С.Ланкшир, П. Мак-Ларен, М. Петерс, М. Саруп, Дж. Уард и др.) зафиксирован факт “кризиса идентификации”, когда человек, особенно молодой, оказывается не способным четко определить свою позицию по отношению к аксиологическим системам, а следовательно, зафиксировать самотождественность себя как личности.

Этот феномен вызывается к жизни следующими факторами:

1. Современная культура как культура постмодерна характеризуется **аксиологическим ацентризмом**,т.е., отсутствием иерархично выстроенной в аксиологическом отношении культурной среды. В постмодернистском культурном контексте”все прежние центры притяжения, образуемые национальными государствами, партиями, профессиями, институциями и историческими традициями, теряютсвою силу» (Ж.-Ф.Лиотар). Важнейшей характеристикой такой культурной среды выступает принципиальное отсутствие центра как в общем аксиологическом (имплицитные ценностные предпочтения и доминирования), так и в специально идеологическом (эксплицитное официально-нормативное санкционирование) смыслах. По оценке Р.Рорти, из актуализирующихся в постмодернистском социуме стратегий «ни одна... не обладает привилегиямиперед другими в смысле лучшего выражения человеческой природы. Ни однаиз этих стратегий не является более гуманной, чем другая». Онипросто плюральны и вариативны.

Культурное пространство постмодерна не просто лишено центра, оно программно ацентрично. Как утверждал Л.Фидлер в статье «Пересекайте границы, засыпайте рвы», нет и не может быть ни элитарной, ни массовой культуры как таковых, равно как нет и не может быть элитарного и массового читателя.

Это приводит к тому, что культура постмодерна начинает рефлексивно осмысливать себя как программно релятивную. Прежние культурные традиции ретроспективно оцениваются как центрированные вокруг так называемых «метанарраций», т. е. парадигмальных интерпретационных матриц, претендующих на универсальность и осуществляющих своего рода «легитимацию»знания, социальных институтов и стиля мышления (так, еретические учения не могут быть легитимированы в контексте

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

«христианской метанарраций» западноевропейского средневековья, обскурантистские - в контексте «метанарраций Просвещения», диссидентские - в рамках «советской метанарраций» и т.д.).

Современная культура понимается постмодернизмом как культура «заката метанарраций», т. е. радикального отказа от «метанарративов», претендующих на статус не только матриц интерпретационных процедур, но и нормирующих«рамок» всех типов поведения.

В этом контексте оформляется идея микшированности культуры, представляющей собой принципиально несистемную мозаику фрагментов и сколовразличных традиций. Фундаментальной характеристикой культуры постмодерна выступают плюрализм, вариативность, своего рода перемешивание вконкретных культурных контекстах различных традиций. Это приводит к тому,что иногда в едином социокультурном контексте оказываются совмещеннымитакие аксиологические системы, которые, казалось бы, по определению являются не совместимыми (например, российский фашизм или компьютерные неокульты).

В этом плане в культуре постмодерна нет и не может быть места делению
на истинное и ложное, приемлемое и неприемлемое. Культура предполагает возможность взаимодействия и диалога различных (не исключая альтернативных) традиций, более того - именно такой диалог иосмысливается ею в качестве базового механизма развития, позволяющего реализовать творческий потенциал культурного плюрализма.

В этом плане культура постмодерна описывается Ж.-Ф.Лиотаром как «монстр», образуемый переплетением радикально различных, но при этом абсолютно равноправныхмировоззренческих парадигм, в рамках взаимодействия которых - в свете презумпции «заката метанарраций» - невозможно выделение универсальных аксиологии.

В социально-психологическом плане это во многом означает своего родаразрушение условий возможности целостного восприятия субъектом себя какаутотождественной личности, формирует ситуации, когда человек, особенномолодой, оказывается неспособным четко зафиксировать свою позицию поотношению к плюральным системам ценностей и, следовательно, собственную персональную самотождественность.

2. «Кризис идентификации» как социальный феномен теснейшим образомсвязан с кризисом «судьбы» как психологического феномена, основанного нацелостном восприятии субъектом своей жизни как идентичной самой себе.

Культура постмодерна выступает как культура нарративная, в рамках которойсобытие как таковое теряет свою онтологическую определенность, размываемую плюральностью рассказов о ней.

Что же означает данная культурная установка для такой формы рассказа,как рассказ о себе, и о такой форме истории, как история жизни - биография иавтобиография? Для культуры постмодерна индивидуальная

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

судьба - это ужене «сюжет для небольшого рассказа», но поле плюрального варьирования релятивных версий нарративной биографии: тексты Р.Музиля «О книгах РобертаМузиля», Р.Барта «Ролан Барт о Ролане Барте», Антониони «Антониони обАнтониони» и др.Таким образом, индивидуальная биография превращается из «судьбы» в относительный и вариативный «рассказ».

В конечном итоге ни одна из повествовательных версий истории жизни не является более предпочтительной, нежели любая другая, оценочные аспектыбиографии не имеют онтологически событийного обеспечения и потому, всущности, весьма произвольны.

Современные психологи и педагоги констатируют, опираясь на серьезныеклинические исследования, что конструирование своей «истории» (историисвоей жизни) как рассказа ставит под вопрос безусловность психологическогопроцесса аутоидентификации личности, которая ранее воспринималась какданное. Как фактические, так и оценочные аспекты биографии могут произвольно моделироваться и варьироваться индивидом, утрачивающим способность к адекватному соотнесению рассказа о себе с реальными событиямисобственной жизни и в силу этого не способного к четкой самоидентификации, что, с точки зрения психиатрии, является очевидным симптомом патологии.

Это влечет за собой серьезные проблемы для современной культуры, о которых начинают с тревогой говорить не только психологи-теоретики, но и практикующие психиатры: человек, рожденный и социализированный в культуре постмодерна, оказывается не способным идентифицировать себя с событийными рядами и ценностными системами, т. е. осознать *себя как себя.* Разрушаются базовые культурные механизмы социализации и формирования личности.

Поддавлением реалий внекультурного порядка современная культура с неизбежностью пришла к осознанию того обстоятельства, что в контексте тотальногооценочно-ценностного ацентризма, вне четкого дистанцирования *добра* и *зла*невозможным оказывается само существование человека как homo culturis.

К концу XX в. стало очевидным, что отсутствие четко осознанных ценностных приоритетов не только формирует сознание, ориентированное на вседозволенность (ставя под угрозу возможность человеческого общежития кактакового), но и приводит к формированию патологий, когда молодой человекв моральном отношении оказывается в ситуации своего рода буриданова осла:он может выбрать любую поведенческую стратегию, но не имеет никакихценностных оснований для того, чтобы осуществить выбор в пользу какойлибо одной из равновозможных.

В этом контексте психологи предлагают - в качестве своего рода средстваспасения - программу, которая получила название импрингологии. Это название происходит от психологического термина «импрингин», под нимпонимают нерефлексивное следование новорожденного детеныша стереотипуповедения, заданному оказавшимся рядом с ним в момент его

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

рождениявзрослым, которого он автоматически воспринимает как родителя. Согласноэтой программе, в период социализации индивида в культуре (знаменитый период «от двух до пяти») следует предложить ребенку *любую, но конкретную*культурную матрицу, *любую, но вполне определенную* шкалу оценок, *любую,но четко сформулированную* нравственную систему, религиозную или светскую. Ее освоение формирующимся сознанием, идентификация оформляющейся личности с определенной ценностной системой, с точки зрениясовременных психиатров, позволят избежать тех патологий, которые связаныс феноменом «кризиса идентификации». Обеспечивая для индивида возможность сформироваться в качестве самотождественной личности, одновременноне исключаются для него возможные ценностные переориентации в будущем на уровне зрелого индивидуального сознания.

Таким образом, определенность ценностной шкалы, регулирующей конкретным образом поведение индивида, рассматривается психологами отнюдьне как насилие над свободой выбора, но как необходимое условие формирования самотождественной личности и ее социального развития. Иными словами, психиатры полагают спасительным следование *чему бы то нибыло,* что, с их точки зрения, более приемлемо, чем неследование ничему.
Разумеется, с гуманистической точки зрения программа импринггологии не может быть оценена как приемлемая, скорее ее следует рассматривать как крик отчаяния. В сущности, в этой программе находит свое выражение та **тен денция современной культуры, которая может быть обозначена как *потребность в ценностях,* т. е. потребность в таких аксиологических системах, которые могли бы быть восприняты носителем современной культуры как безусловные, в силу чего обладали бы реальным потенциалом практических регулятивов поведения, реальным критерием личностного выбора.**

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ